

**ÖZEL EĞİTİME
GEREKSİNİMİ OLAN
ÖĞRENCİLER VE
*ÖZEL EĞİTİM***



ÖZEL EĞİTİMDE TEMEL KAVRAMLAR

Zedelenme

- Bireyin psikolojik, fizyolojik, anatomik özelliklerinde geçici ya da kalıcı türden bir kayıp ya da işleyiş bozukluğu olması durumudur (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1989; WHO, 1993).
- Örneğin, kulağın biyofiziksel yapısının bozuk olması.

Yetersizlik

- Bir şeyi yapmada yeterli olmama, belirli bir şekilde davranmada sınırlı kapasite olarak tanımlanmaktadır (Eripek, 2005).
- Örneğin, kulağında zedelenme olan bireyin işitememesi.

Özür/ Engel

- **Bireyin yetersizlik yüzünden yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynayamama durumudur** (Cavkaytar ve Diken, 2005; Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1989).

Risk Taşıma

- Halen bir yetersizliği belirlenemeyen ancak ileride yetersizlik gösterme şansı ya da olasılığı normalde beklenenden daha fazla olan çocukları ifade etmektedir (Eripek, 2005).

ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLAR KİMLERDİR?

- ✓ MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde tanımlandığı şekliyle “özel eğitim gerektiren birey, çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarına göre beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren” bireyi ifade etmektedir.
- ✓ Özel gereksinimi olan çocukların **özür tür ve dereceleri** ile özellikleri birbirinden farklılık gösterdiğinden genellemelere gitmek mümkün olamamaktadır.
- ✓ Onların bireysel özelliklerinden dolayı , bir **destek** sağlanmadığında normal gelişen bireyler için sunulan eğitimlerden yararlanmaları güçleşmektedir.

ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLAR KİMLERDİR?

HER ÇOCUK PARMAK İZİ KADAR ÖZELDİR !!!



✓ Her çocuk özeldir ve eğitim, ancak bireysel özellikler göz önünde tutularak verildiğinde amacına ulaşacaktır!

ETİKETLEME VE KULLANILAN DİL

- ✓ Etiketleme ~~özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmek için gereklidir.~~ Örneğin, işitme engelli ya da görme engelli bireyin eğitim alabilmesi için bu etiketleme gereklidir. Bunun dışında toplumdaki desteklerden yararlanmasını(fayda) sağlar.
- ✓ Öte yandan etiketleme, eğitimcilerin yetersizlikleri olan bireyleri sınıflamasına ve bu yetersizliklerle başa çıkmasına yardımcı olabilir(fayda).
- ✓ Ancak etiketleme ile bu bireylere karşı önyargı da oluşabilir(zarar). Sonuçta, etiketleme ile özel gereksinimi olan bireyler diğerlerinden ayrılacak, değeri düşecek ya da diğerleri ve/veya kendisi tarafından değersiz hissedilecektir(zarar).
- ✓ Onlarla iletişime geçerken **“önce insan dili”** kullanılmalıdır. Örneğin, “fiziksel engelli” yerine “fiziksel yetersizliği olan” terimi tercih edilmelidir. Etiketlemenin olumsuz etkisini azaltır.

ÖZEL GEREKSİNİMİ OLANLAR

- ✓ Yetersizlik durumu yeni doğan bebeklerin, çocukların, ergenlerin ve gençlerin %9'unu etkilemektedir (Turnbull, Turnbull ve Wehmeyer, 2007). Türkiye Özürlüler Araştırma verileri Türkiye için özürlülük oranını %12.29 olarak vermektedir (DİE, 2002). Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlülerin oranı %2.58 iken süreğen hastalığı olanların oranı ise %9.70'dir.
- ✓ Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün tahminleri doğrultusunda dünyada 600 milyon insanın yetersizlikten etkilendiği ve bunların da 470 milyonunun çalışma çağındaki bireyler olduğu belirtilmektedir.
- ✓ UNICEF (2008) tarafından yapılan çalışmada ise yetersizlik oranı en düşük ülke %2 ile Özbekistan iken en yüksek ülke %31'lik oranla Merkez Afrika Cumhuriyeti olarak belirtilmektedir.

ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

- Özel eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrenci sayısı 2014-15 eğitim-öğretim yılında 257.347 iken 2015-16 eğitim-öğretim yılında 286.080'e yükselmiştir.
- Ortaöğretimde özel eğitim hizmetlerinden yararlanan öğrenci sayısı ilköğretime kıyasla oldukça düşüktür.

TABLO 4: ÖRGÜN EĞİTİMDE ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİNDEN YARARLANAN ÖĞRENCİ SAYILARI, 2015-16

	Kaynaştırma	Özel eğitim sınıfı	Özel eğitim okulu*	Toplam
İlkokul**	81.380	17.849	10.213	109.442
Erkek	50.922	11.183	6.372	68.477
Kadın	30.458	6.666	3.841	40.965
Ortaokul**	92.032	18.893	11.174	122.099
Erkek	56.446	11.592	7.142	75.180
Kadın	35.586	7.301	4.032	46.919
Ortaöğretim	27.730	0	26.809	54.539
Erkek	17.144	0	17.118	34.262
Kadın	10.586	0	9.691	20.277
Toplam	201.142	36.742	48.196	286.080

Kaynak: MEB (2016) verileri kullanılarak ERG tarafından hazırlanmıştır.

* Uygulama merkezleri dahildir.

** Özel özel eğitim okulları da rakamlara dahil edilmiştir.

ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

- ERG'nin 2016 yılında yayımladığı Engelli Olan Çocukların Türkiye'de Eğitime Erişimi raporuna göre, velilerin bir kısmı devletin sağladığı hak ve hizmetlerden haberdar değildir.
- Engeli olan öğrenciler sınıf ve okul eksikliği nedeniyle kayıt olmakta sorunlar yaşayabilmektedir.
- Bunlara ek olarak, bazı kurumların okul müdürleri ve öğretmenleri engeli olan öğrencileri kabul etmeyerek ayrımcılık yaratmaktadır. Kademeler arası geçişte, özellikle de kaynaştırma yoluyla eğitimde sorunlar yaşanabilmektedir. Örneğin, TEOG sınavından sonra istedikleri okullara -puanları tuttuğu halde- kabul edilmeyen ve fiilen açık liseye yönlendirilen özel gereksinimli öğrenciler bulunmaktadır.

ÖZEL EĞİTİM NEDİR?



✓ MEB Özel Eğitim Hizmetleri

Yönetmeliği'ne göre özel eğitim, "Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile özel eğitim gerektiren bireylerin bireysel yeterliliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim" olarak ifade edilmektedir.

ÖZEL EĞİTİMDE DOKUZ TEMEL

İLKE

1. Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
2. Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
3. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
4. Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak yetersizliği olmayan akranları ile eğitimlerine öncelik verilir.

ÖZEL EĞİTİMDE DOKUZ TEMEL İLKE (DEVAM)

5. Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarının sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılır.
6. Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
7. Ailelerin özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılımlarının sağlanması esastır.
8. Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde çalışılır.
9. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

SINIFLANDIRMA

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2006) özel gereksinimi olan çocuklar şöyle sınıflandırılmaktadır:

- **Zihinsel yetersizlik (hafif, orta, ağır ve çok ağır)**
- **İşitme yetersizliği**
- **Görme yetersizliği**
- **Ortopedik yetersizlik**
- **Sinir sisteminin zedelenmesi ile ortaya çıkan yetersizlik**
- **Dil ve konuşma güçlüğü**
- **Özel öğrenme güçlüğü**
- **Birden fazla alanda yetersizlik**
- **Duygusal uyum güçlüğü**
- **Süreğen hastalık**
- **Otizm**
- **Sosyal uyum güçlüğü**
- **Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu**
- **Üstün veya özel yetenek**

ÖZEL EĞİTİM PERSONELİ

- Özel eğitim öğretmenleri, yetersizliği olan öğrencilere günlük öğretim ve ilgili diğer destekleri sunan uzmanlardır.
- Bunların dışında özel eğitim okullarında yeterli uzman olmaması nedeniyle aile eğitimi, serbest zaman eğitimi, genel eğitim sınıflarında eş-öğretmen, kaynak oda öğretmeni olarak da görev almaktadırlar.
- Özellikle evde bakım hizmetlerinde gezici özel eğitim öğretmenliğini üstlenmişlerdir.



ÖZEL EĞİTİMİN TARİHÇESİ

İTARD VE VİCTOR



Der Wilde von Aveyron.

- Özel eğitimin kurucularından biri olarak kabul edilmektedir.
- Aslında kulak hastalıkları ve işitme engelli çocuklar ile çalışmıştır.
- Ormanda yaşamış, 12 yaşında iken bulunmuş vahşi çocuk Victor ile yaptığı çalışmalar ile ünlenmiştir.
- 5 yıl boyunca bu çocuk ile yoğun bir şekilde bireysel bir eğitim programını takip ederek çalıştı.
- Itard bütün bilgilerin duyular aracılığı ile kazanıldığı fikrine bağlı olarak duyu eğitimi ve uyarılmayı temel alan bir eğitim yaklaşımını benimsedi.
- Itard'ın Victor ile yürüttüğü çalışmalar, zihin engelli olduğu düşünülen kişiler ile yapılan ilk sistematik eğitim çalışmaları olarak kabul edilmektedir.

20. YÜZYILDA ÖZEL EĞİTİMDE GELİŞMELER

- İlk 40 yılı engelli bireylere karşı **olumsuz tutumun** çok yoğun olduğu bir dönemdir.
- Yetersizlik durumunun **kalıtımla geçtiğine** ve bu yüzden de tedavi edilemeyeceğine yönelik **Eugenic Hareketler** söz konusudur.
- Bu yüzden Amerika'da ve Avrupa'da **engelli bireylerin kurumlarda tutulması, kısırlaştırılmaları, bebek iken öldürülmeleri bu dönemde yaygındır.**
- Zeka testlerinin geliştirilmesi ile hafif derecede zihinsel yetersizliği olan bireyler de belirlenebildiği için sayı çok artmış ve bu toplumu korkutmuş, olumsuz tutumları desteklemiştir.
- Bu uygulamalar 1941'e kadar devam etmiştir.

1950'DEN GÜNÜMÜZE

- 50'li yıllarda, Amerika'da ayrı okullardan engelliler için özel sınıflar açmaya doğru bir geçiş olmuştur.
- **Üniversitelerde programlar** açılmaya başlanmıştır.
- Öğretim yöntemlerini içeren **ders kitapları** yazılmıştır
- Anne babaların başlattığı kurumlar eğitimin gelişmesi için destekleyici ve zorlayıcı olmuştur.
- **Normal sınıflara devam edip edemeyecekleri** konusunda tartışmalar olmuştur.
- **60'lı yıllarda**, diğer azınlıklara verilen haklarla beraber, **engelli bireylerin eğitimi için yasalar** çıkarılmış, mali kaynaklar ayrılmış ve politikalar değiştirilmiştir.
- **Risk grubunda** olan çocuklar için **erken eğitim programları** düzenlenmeye başlanmıştır.

1950'DEN GÜNÜMÜZE

- 1974'de çıkarılan yasa ile tüm özel gereksinimli çocukların uygun ve ücretsiz eğitim almaya, değerlendirmelerin anadillerinde yapılmasına ve gereksinimlerine uygun bireysel program hazırlanmasına hakları olduğu kabul edilmiştir.
- Bu yasada ayrıca özel gereksinimli çocukların akranları ile birlikte aynı okullarda eğitim almaları öngörülmüştür. Böylece kaynaştırma uygulamaları başlamıştır.
- Kaynaştırma daha sonra genel eğitim programlarının engelli çocukların gereksinimlerini genel eğitim sınıflarında karşılanmak üzere uyarlanması (bütünleştirme) şeklinde değişmiştir.
- 90'lı yıllarda ise anne babalar eğitimsel kararların alındığı sürece dahil edilmişlerdir.

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM

- 1952'de “arızalı öğrencilerin diğer öğrencilerle eşit şartlarda okula alınması” ve bu alanda öğretmen yetiştirilmesi kararları
- Aynı yılda Ankara'da iki okulda özel sınıflar açmış ve sonrasında diğer okullara yaygınlaşmıştır.
- 1952'de Gazi Eğitim Enstitüsü Özel eğitim bölümü açılmış. (3 yıl sonra kapanmıştır)
- 1965'de Ankara Üniversitesi'nde Özel Eğitim bölümü açılmıştır.
- 1959'da MEB bünyesinde özel eğitime muhtaç çocuklar şubesi kurulmuştur.
- Aynı yıl İzmir ve İstanbul'da günümüzde Rehberlik ve Araştırma Merkezleri olarak bilinen Araştırma ve Rehberlik Klinikleri açılmıştır.
- 1964'de özel sınıflarda uygulanacak öğretim programı hazırlanmıştır.
- 1981'de Bursa'da ilk meslek okulu açılmıştır.

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM

- Günümüzde özel eğitim hizmetleri 573 sayılı kararname ve 2006 yılında çıkarılan Özel Eğitim yönetmeliği çerçevesinde yönetilmektedir.
- Özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları, eğitim uygulama okulları, iş eğitim merkezleri, ve özel özel eğitim kurumları ile özel eğitim hizmetleri devam etmektedir.
- Halen çok sayıda üniversitenin özel eğitim bölümleri mevcuttur.
- Ayrıca birçok dernek ve vakıf da bu alanda faaliyet göstermektedir.